

Γράμμα προς το συνέδριο - Η Διαθήκη

Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν

Στο 20ό συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της ΕΣΣΔ η Ιστοριογράφος Πανκράτοβα ζήτησε τη δημοσίευση των ανέκδοτων ακόμη κειμένων του Λένιν. Στο ίδιο συνέδριο ο Μικογιάν, στο τέλος της έκθεσής του αναφέρθηκε στους φόβους του Λένιν, λίγο πριν πεθάνει, για ένα ενδεχόμενο σχίσμα στο Κόμμα. Αυτές οι δύο απόψεις έχουν το εξής χαρακτηριστικό, ότι αναφέρονται στο ντοκουμέντο του 1923 που είναι γνωστό στην ιστορία του εργατικού κινήματος με το όνομα "Διαθήκη του Λένιν". στις 13 του Μάη 1956 η "Κομσομόλσκαγια Πράβδα" ("Νεολαιίστικη Αλήθεια") δημοσίευσε μερικά αποσπάσματα της Διαθήκης αυτής - ότι αναφερόταν στον Στάλιν - παραλείποντας τα σχετικά με τον Τρότσκι και τους άλλους ηγέτες του Μπολσεβίκικου Κόμματος. Έτσι η "Διαθήκη του Λένιν", στο πλήρες της κείμενο, είναι άγνωστη μέχρι σήμερα στο σοβιετικό λαό και τους οπαδούς των Κ.Κ. σε ολόκληρο τον κόσμο.*

Η Διαθήκη αποτελείται από δύο κείμενα, ένα χρονολογούμενο από το Δεκέμβρη του 1922 και ένα υστερόγραφο γραμμένο τον Γενάρη του 1923. Αυτό το ντοκουμέντο λοιπόν υπαγορεύτηκε λίγο μετά τη δεύτερη προσβολή της αρρώστιας που επρόκειτο από τότε να εμποδίσει το Λένιν να ξαναβρεί την πολιτική του δραστηριότητα ως το θάνατό του που επήλθε ένα χρόνο αργότερα (στις 21 του Γενάρη 1924). Από την εποχή εκείνη ο Λένιν υπαγόρευε ακόμα μερικές σημειώσεις και το άρθρο "Καλύτερα λιγότερα και καλύτερα" που στρεφότανε εναντίον της ανερχόμενης γραφειοκρατίας και της Εργατικής και Αγροτικής Επιθεώρησης, επιτροπάτου που διήμυθε ο Στάλιν.

Η Διαθήκη αναφέρεται προπάντων στις προσωπικές σχέσεις των κυριότερων ηγετών της εποχής εκείνης και στον κίνδυνο του σχίσματος στο Κ.Κ. Διαφυλάχθηκε από τη γυναίκα του Λένιν και τις γραμματείς του μέχρι το θάνατό του. Για πρώτη φορά το γράμμα αυτό έγινε γνωστό στην ολομέλεια της Κ.Ε. το Μάη του 1924. Μα από τα τέλη του 1922 στην Κ.Ε. κυριαρχούσε πιά η "τροϊκιά" Ζηνόβιεφ-Κάμενεφ-Στάλιν. Αυτή αποφάσισε να κρατήσει το Στάλιν στο πόστο του και να μην ανακοινώσει το ντοκουμέντο στο προσεχές συνέδριο του Κ.Κ. Η "Διαθήκη" δεν άργησε να κυκλοφορήσει παράνομα στην ΕΣΣΔ από την αριστερή αντιπολίτευση του Τρότσκι. Στο εξωτερικό δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά από τον Μάξ Ήστμαν στα 1925-26 με πρωτοβουλία του.

Ο Στάλιν δεν αμφισβήτησε ποτέ την ύπαρξη της "Διαθήκης" και σε μερικές περιπτώσεις χρησιμοποίησε ορισμένες φράσεις της στην κατοπινή του πάλη εναντίον του Ζηνόβιεφ και του Μπουχάριν. Ωστόσο απαγόρευσε αυστηρά την κυκλοφορία του εγγράφου αυτού στην ΕΣΣΔ, όσοι δε από τους αντιπολιτευόμενους της αριστεράς (τροτσκιστές) συλλαμβάνονταν πάνω στην κυκλοφορία του, εκτοπίζονταν στη Σιβηρία ή και τουφεκίζονταν.

Δίνοντας σήμερα στη δημοσιότητα ολόκληρο το κείμενο της Διαθήκης του Λένιν, νομίζουμε ότι βοηθάμε στην αποκατάσταση της τόσο ταλαιπωρημένης αλήθειας μέσα στο εργατικό κίνημα

*Σύμφωνα με νεώτερες πληροφορίες δημοσιεύτηκε ολόκληρη στο σοβιετικό περιοδικό "Κομμουνιστής" στις 30-6-1956

Βαγγέλης Σακκάτος, 1956

[23/12/1922]

Θα πρότεινα να γίνουν μία σειρά αλλαγές στην πολιτική μας δομή σε αυτό το συνέδριο

Θέλω να σας μιλήσω για τα θέματα στα οποία δίνω την μεγαλύτερη σημασία.

Στην κορφή της λίστας βάζω μία αύξηση του αριθμού των μελών της Κεντρικής Επιτροπής σε μερικές δωδεκάδες, η ακόμη και εκατό. Η γνώμη μου είναι ότι χωρίς αυτή τη μεταρρύθμιση η Κεντρική μας Επιτροπή θα διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο αν η πορεία των γεγονότων δεν είναι ευνοϊκή για μάς (και αυτό είναι κάτι στο οποίο δεν μπορούμε να βασιζόμαστε)

Ύστερα, σκοπεύω να προτείνω το συνέδριο να δώσει σε μερικές από της αποφάσεις της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου νομοθετική ισχύ, συμφωνώντας από αυτή την άποψη τις επιθυμίες του συντρόφου Τρότσκι - ως ένα βαθμό και υπο ορισμένες συνθήκες

Όσο αφορά το πρώτο σημείο, δηλ. την αύξηση του αριθμού των μελών της Κ.Ε., πιστεύω ότι πρέπει να γίνει για να αυξήσει το κύρος της Κεντρικής Επιτροπής, να γίνει μία σε βάθος δουλειά βελτίωσης του διοικητικού μας μηχανισμού και να εμποδίσει να αποκτήσουν υπερβολική σημασία για το μέλλον του Κόμματος συγκρούσεις ανάμεσα σε μικρές ομάδες της Κεντρικής Επιτροπής.

Μου φαίνεται ότι το Κόμμα μας έχει κάθε δικαίωμα να ζητήσει από την εργατική τάξη 50 με 100 μέλη της Κ.Ε. και ότι μπορεί να της τα πάρει χωρίς να κάνει κατάχρηση των πόρων της τάξης αυτής.

Μία τέτοια μεταρρύθμιση θα αύξανε σημαντικά τη σταθερότητα του Κόμματός μας και θα βοηθούσε τον αγώνα του ενάντια στην περικύκλωση από εχθρικά κράτη ο οποίος κατά την γνώμη μου πρέπει, και κατα πάσαν πιθανότητα πρόκειται, να ενταθεί σημαντικά στα αμέσως επερχόμενα χρόνια. Πιστεύω ότι η σταθερότητα του Κόμματός μας θα γινόταν χίλιες φορές μεγαλύτερη από ένα τέτοιο μέτρο.

II

[24/12/1922]

Όταν λέω σταθερότητα της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος, εννοώ ότι πρέπει να πάρουμε μέτρα για να αποφύγουμε ένα σχίσμα, όσο είναι δυνατό να παρθούνε τέτοια μέτρα. Είχε, φυσικά, πολύ δίκιο ο αντεπαναστάτης αρθρογράφος της "Ρούσκαγια Μίσιλ" - φαντάζομαι ότι είναι ο Σ. Ε. Όλντενμπουργκ - όταν στον πόλεμό του ενάντια στη Σοβιετική κυβέρνηση έβαζε τις ελπίδες του πρώτα πρώτα σε ένα σχίσμα του Κόμματός μας, και ύστερα κερδοσκοπούσε επάνω σε σοβαρές διχογνωμίες μέσα στο Κόμμα μας για να σπρώξει σε σχίσμα. Το Κόμμα μας στηρίζεται σε δύο τάξεις. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο είναι δυνατό να κλονιστεί η σταθερότητά του και, αν δεν μπορέσει να υπάρξει καμιά συμφωνία ανάμεσα στις δύο αυτές τάξεις, η κατάρρευση του Κόμματος είναι αναπότρεπτη. Σε μιά τέτοια περίπτωση θα ήταν άσκοπο να πάρουμε οποιαδήποτε μέτρα ή καν να εξετάσουμε γενικά τη σταθερότητα της Κεντρικής Επιτροπής μας. Σε μιά τέτοια περίπτωση κανένα μέτρο δεν θα ήταν ικανό να μας προφυλάξει από ένα σχίσμα. Ελπίζω όμως σταθερά

πως τούτο είναι τόσο πολύ μακρινό ενδεχόμενο, πως είναι τόσο απίθανο να συμβεί, ώστε να μην είναι ανάγκη να κάνουμε λόγο γι' αυτό. Εκείνο που με απασχολεί είναι η σταθερότητα σαν μιά εγγύηση από ένα σχίσμα στο κοντινό μέλλον και επιθυμώ να εκθέσω εδώ μερικές παρατηρήσεις που έχουνε καθαρά προσωπικό χαρακτήρα.

Πιστεύω ότι ένας βασικός συντελεστής στο ζήτημα της σταθερότητας από την άποψη αυτή είναι η προσωπικότητα δύο μελών της Κεντρικής Επιτροπής, του Στάλιν και του Τρότσκι. Οι σχέσεις ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο ισοδυναμούν κατά τη γνώμη μου με κάτι παραπάνω από το μισό του κινδύνου ενός σχίσματος, ο οποίος είναι δυνατό να αποτραπεί. Φρονώ ότι θα μπορούσαν να αυξηθούν οι πιθανότητες αποφυγής του σχίσματος, αν ο αριθμός των μελών της Κεντρικής Επιτροπής αυξηθεί από 50 σε 100. Από τότε που ο Στάλιν έγινε Γενικός Γραμματέας του Κόμματος, συγκέντρωσε στα χέρια μία τεράστια δύναμη. Δεν είμαι εντελώς βέβαιος πως κατορθώνει πάντοτε να χρησιμοποιεί τη δύναμη αυτή με αρκετή σύνεση. Από το άλλο μέρος ο Τρότσκι, όπως το απόδειξε στον αγώνα του ενάντια στην Κεντρική Επιτροπή απ' αφορμή του ζητήματος του Επιτροπάτου της Συγκοινωνίας, διακρίνεται όχι μόνο για τις εξαιρετικές ικανότητές του - ως πρόσωπο είναι το δίχως άλλο ο πιό ικανός σύντροφος μέσα στη σημερινή Κεντρική Επιτροπή - αλλά διακρίνεται επίσης και για την πάρα πολύ μεγάλη αυτοπεποίθησή του καθώς και για την τάση του να τραβιέται πολύ από τη διοικητική όψη των ζητημάτων. Οι ιδιότητες αυτές των δύο ικανότερων μελών της σημερινής Κεντρικής Επιτροπής θα μπορούσε, χωρίς αυτοί να φταίνε, να οδηγήσουν σε σχίσμα, και, αν το Κόμμα μας δεν πάρει κανένα μέτρο για να αποφύγει το σχίσμα, αυτό θα μπορούσε να επέλθει αναπάντεχα. Δεν θέλω να χαρακτηρίσω τις προσωπικές ιδιότητες και των άλλων μελών της Κεντρικής Επιτροπής. Υπενθυμίζω μόνο ότι το επεισόδιο Ζηνόβιεφ-Κάμενεφ τον Οκτώβρη δεν ήτανε τυχαίο. Δεν έπρεπε όμως να γίνει εκμετάλλευση του επεισοδίου εκείνου ενάντια στους δύο αυτούς, παρόμοια όπως δεν πρέπει να γίνει ενάντια στον Τρότσκι εκμετάλλευση του μή μπολσεβικισμού του (δηλαδή του γεγονότος ότι ο Τρότσκι ίσαμε το καλοκαίρι του 1917 βρισκότανε έξω από το Μπολσεβίκικο Κόμμα - σ.τ.μ)

Από τα πιό νέα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, θα ήθελα να πώ λίγα λόγια για τον Μπουχάριν και τον Πιατάκωφ. Κατά τη γνώμη μου είναι οι πιό ικανοί ανάμεσα στους νέους, και σχετικά με αυτούς πρέπει να έχουμε υπόψη ότι ο Μπουχάριν όχι μόνο είναι ο πολυτιμότεος και σημαντικότεος θεωρητικός του Κόμματος, αλλά και σωστά μπορεί να θεωρείται σαν το αγαπημένο παιδί όλου του Κόμματος. Μολοντούτο οι αντιλήψεις του με πολύ μεγάλες αμφιβολίες μπορούνε να χαρακτηριστούν ως εντελώς μαρξιστικές. Έχει κάτι το σχολαστικό επάνω του, δεν έμαθε ποτέ την διαλεκτική και ακόμη πιστεύω ότι ποτέ δεν την κατάλαβε εντελώς.

[Συνέχεια, 25/12/22]

Ο Πιατάκωφ δίχως αμφιβολία διακρίνεται για τη δύναμη της θέλησής του, και για την ικανότητά του, αποκλίνει όμως πάρα πολύ στη διοικητική όψη των πραγμάτων, ώστε να μη μπορεί κανείς να τον εμπιστεύεται σ' ένα σοβαρό πολιτικό ζήτημα. Τις παρατηρήσεις αυτές τις κάνω με την προϋπόθεση πως οι προαναφερόμενοι ικανοί και πιστοί σύντροφοι μπορούνε να βρουνε την ευκαιρία να συμπληρώσουνε τις γνώσεις τους και να διορθώσουνε τις μονομέρειές τους.

[προσθήκη, 4/1/1923]

Ο Στάλιν είναι πολύ απότομος και το ελάττωμα αυτό, που είναι εντελώς ανεκτό στις

προσωπικές σχέσεις κομμουνιστών αναμεταξύ τους, δεν είναι ανεκτό για κείνον που κατέχει τη θέση του Γενικού Γραμματέα. Γι' αυτό, προτείνω στους συντρόφους να βρουν ένα μέσο να βάλουν στη θέση του κάποιον άλλο, ο οποίος σχετικά με τον Στάλιν να έχει τούτο το χαρακτηριστικό, να είναι πιο υπομονετικός, πιο ανοιχτόκαρδος [1] και πιο ευγενικός απέναντι στους συντρόφους και να είναι λιγότερο δύστροπος. Το ζήτημα αυτό μπορεί να φαίνεται σαν μικρολογία. Μα πιστεύω πως άμα το ιδούμε από την άποψη της αποφυγής ενός σχίσματος και από την άποψη των σχέσεων Στάλιν και Τρότσκι, δεν είναι καθόλου μικρό, ή καλύτερα είναι ένα τέτοιας λογής μικρό πράγμα που αργότερα μπορεί να έχει αποφασιστική σπουδαιότητα.

III

[Συνέχεια, 26/12/1922]

Η αύξηση των μελών της Κ. Ε. στα 50 ή ακόμη και τα 100 πρέπει κατά τη γνώμη μου να εξυπηρετήσει διπλό ή και τριπλό σκοπό: Όσο περισσότερα μέλη έχει η Κ.Ε. τόσο περισσότεροι θα εκπαιδευτούν στη δουλειά της και τόσο θα ελαττωθεί ο κίνδυνος σχίσματος εξαιτίας κάποιας αδιακρισίας. Η ένταξη πολλών εργατών στην Κ.Ε. θα βοηθήσει τους εργάτες να βελτιώσουν τον διοικητικό μας μηχανισμό, που είναι πολύ κακός. Στην ουσία τον κληρονομήσαμε από το παλιό καθεστώς, γιατί ήταν απολύτως αδύνατον να τον αναδιοργανώσουμε σε τόσο μικρό διάστημα, ειδικά σε συνθήκες πολέμου, λιμού κλπ. Γιαυτό σε αυτούς τους "κριτικούς" που δείχνουν τα ελλωτάματα του διοικητικού μας μηχανισμού ειρωνικά ή με κακοήθεια, μπορούμε με ηρεμία να απαντήσουμε ότι δεν καταλαβαίνουν γρύ από τις σημερινές συνθήκες της επανάστασης. Είναι παντελώς αδύνατο μέσα σε πέντε χρόνια να αναδιοργανωθεί κατάλληλα ο μηχανισμός, ειδικά κάτω από τις συνθήκες που έγινε η επανάστασή μας. Είναι αρκετό ότι μέσα σε πέντε χρόνια δημιουργήσαμε έναν νέο τύπο κράτους, στον οποίο οι εργάτες ηγούνται των αγροτών ενάντια στην αστική τάξη. Και σ' ένα εχθρικό διεθνές περιβάλλον, αυτό από μόνο του είναι ένα γιγαντιαίο κατόρθωμα. Αλλά η γνώση αυτού σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να μας τυφλώνει στο γεγονός ότι, στην πραγματικότητα πήραμε τον παλιό κρατικό μηχανισμό από τον τσάρο και την αστική τάξη και ότι τώρα, με την έλευση της ειρήνης και την ικανοποίηση των στοιχειωδών αναγκών απέναντι στο λιμό, όλη μας η ενέργεια πρέπει να στραφεί στην βελτίωση του διοικητικού μηχανισμού.

Πιστεύω ότι μερικές δωδεκάδες εργατών, όντας μέλη της Κεντρικής Επιτροπής μας, μπορούν καλύτερα από οποιονδήποτε άλλο να αναλάβουν το έργο του ελέγχου, της βελτίωσης και της αναδιοργάνωσης του κρατικού μας μηχανισμού. Η εργατοαγροτική επιθεώρηση, στην οποία ανατέθηκε αρχικά αυτή η λειτουργία, αποδείχτηκε ανίκανη να την φέρει σε πέρας, και μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνον σαν "παράρτημα" ή, κάτω από ορισμένες συνθήκες, σαν βοηθός αυτών των μελών της Κεντρικής Επιτροπής. Κατά τη γνώμη μου, οι εργάτες που θα γίνουν δεκτοί στην Κ.Ε. θα πρέπει να προέρχονται κατά προτίμηση, όχι από αυτούς που έχουν μακρά θητεία στα όργανα των σοβιέτ, (σ' αυτό το κομμάτι του γράμματός μου, όπου λέω εργάτες συμπεριλαμβάνω και τους αγρότες), γιατί αυτοί οι εργάτες έχουν ήδη αποκτήσει τις παραδόσεις και τις προκαταλήψεις αυτές, ενάντια ακριβώς στις οποίες είναι επιθυμητό να παλέψουμε.

Τα μέλη της Κ.Ε. που προέρχονται από την εργατική τάξη, πρέπει να προέρχονται κυρίως από ένα στρώμα κατώτερο από αυτό που στην τελευταία πενταετία έχει προαχθεί στην δουλειά στα όργανα των σοβιέτ. Πρέπει να είναι πιο κοντά στους εργάτες και τους αγρότες της βάσης, που όμως να μίν πέφτουν στην κατηγορία των έμμεσων ή άμεσων

εκμεταλλευτών. Πιστεύω ότι παρακολουθώντας όλες τις συνεδριάσεις της Κ.Ε. και του Πολιτικού Γραφείου, και διαβάζοντας όλα τα ντοκουμέντα της Κ.Ε., τέτοιοι εργάτες μπορούν να αποτελέσουν ένα επιτελείο αφωσιωμένων οπαδών του σοβιετικού συστήματος, ικανό πρώτον, να δώσει σταθερότητα στην ίδια την Κ.Ε. και, δεύτερον, να δουλέψει αποτελεσματικά για την ανανέωση και τη βελτίωση του κρατικού μηχανισμού

VII

[Συνέχεια, 29/12/1922]

Αυξάνοντας τον αριθμό των μελών της Κ.Ε. πιστεύω ότι πρέπει επίσης, ή ίσως κυρίως, να αφιερώσουμε την προσοχή μας στο πώς θα ελέγξουμε και θα βελτιώσουμε τον διοικητικό μας μηχανισμό, ο οποίος δεν αξίζει τίποτα. Γι' αυτό πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τις υπηρεσίες καλά καταρτισμένων ειδικών, και το καθήκον της ανεύρεσης αυτών των ειδικών πρέπει να ανατεθεί στην εργατοαγροτική επιθεώρηση.

Πώς θα συνδυάσουμε αυτούς τους ειδικούς, άνθρωπους με κατάλληλη μόρφωση, με τα νέα μέλη της Κ.Ε.; Αυτό το πρόβλημα θα πρέπει να λυθεί στην πράξη. Μου φαίνεται ότι η εργατοαγροτική επιθεώρηση, (σαν αποτέλεσμα της εξέλιξής της και της έκπληξής μας για την εξέλιξή της), οδήγησε γενικά στην κατάσταση που βλέπουμε τώρα, δηλαδή σε μία μεσοβέζικη κατάσταση ανάμεσα σε ένα ξεχωριστό επιτροπάτο και μία ειδική λειτουργία των μελών της Κ.Ε., ανάμεσα σε ένα όργανο που εποπτεύει τα πάντα και ένα ολιγάριθμο σώμα πρώτης τάξεως ελεγκτών, που πρέπει να είναι καλοπληρωμένοι (αυτό είναι ιδιαίτερα απαραίτητο στην εποχή μας που το κάθε τί πρέπει να πληρώνεται και οι ελεγκτές απασχολούνται άμεσα στα όργανα όπου πληρώνονται καλύτερα).

Αν ο αριθμός των μελών της Κ.Ε. αυξηθεί με τον κατάλληλο τρόπο, και αν περάσουν από εκπαίδευση στην κρατική διοίκηση, χρόνο μετά τον χρόνο, με την βοήθεια ειδικών με υψηλό επίπεδο κατάρτισης και μελών της εργατοαγροτικής επιθεώρησης με μεγάλο κύρος σε κάθε τομέα, τότε πιστεύω ότι θα μπορέσουμε να λύσουμε με επιτυχία αυτό το πρόβλημα, πράγμα που δεν έχουμε μπορέσει να κάνουμε για τόσο μεγάλο διάστημα.

Για να συνοψίσω, το πολύ 100 μέλη της Κ.Ε. και όχι πάνω από 400-500 βοηθοί, μέλη της εργατοαγροτικής επιθεώρησης, με καθήκον να επιθεωρούν κάτω από τη διεύθυνσή τους.

Σημειώσεις:

(1) Στις μεταφράσεις του Σπάρτακου και της Σύγχρονης Εποχής χρησιμοποιείται εδώ η λέξη "ανοιχτόκαρδος". Η μετάφραση του Β. Σακκάτου του '56 χρησιμοποιεί τον όρο "ειλικρινής" που είναι πιο κοντά στο πρωτότυπο. Στην αγγλική μετάφραση χρησιμοποιείται ο όρος "loyal" που σημαίνει πιστός, αφοσιωμένος.

Βιβλιογραφικές σημειώσεις:

Το "γράμμα προς το συνέδριο" του Λένιν, που έμεινε στην Ιστορία, και όχι τυχαία, σαν "Η διαθήκη" του, γράφτηκε καθ' υπαγόρευση του, από τις 23 έως τις 29 Δεκεμβρίου 1922, με

μία μικρή προσθήκη που έγινε τον Γενάρη του 23. Η ιστορία του κειμένου αυτού που έγινε προσπάθεια να αποκρυφτεί από το παγκόσμιο εργατικό κίνημα για πάνω από τρεις δεκαετίες είναι λίγο πολύ γνωστή, και εκτίθεται στα κείμενα που την συνοδεύουν εδώ.

Στα ελληνικά πρωτοδημοσιεύτηκε το κεντρικό μέρος της (Κείμενο της 24 Δεκ. και υστερόγραφο της 4 Γενάρη), στο φύλλο 3-4 (Μάρτης Απρίλης 1928) του Σπάρτακου, που εξέδιδε η ομάδα του Πουλιόπουλου, σε μετάφραση πιθανότατα του τελευταίου. Ξαναδημοσιεύτηκε σε άλλη μετάφραση το 1956 από τον Βαγγέλη Σακκάτο, με ένα εισαγωγικό σημείωμα. Από την "επίσημη αριστερά" πρωτοδημοσιεύτηκε, απ'όσο ξέρουμε, γύρω στο 1975-77 ("τελευταία γράμματα και άρθρα", Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή). Είναι ίσως και η πρώτη φορά που δημοσιεύτηκε το πλήρες κείμενο στα ελληνικά. Η μετάφραση αυτή έχει δύο ελαττώματα: Πρώτα, ότι ο μεταφραστής δεν μπόρεσε να αντισταθεί στον πειρασμό να 'διορθώσει' τον Λένιν. Έτσι, το σημείο όπου ο Λένιν λέει ότι "Δεν έπρεπε όμως να γίνει εκμετάλλευση του επεισοδίου εκείνου ενάντια στους δύο αυτούς, παρόμοια όπως δεν πρέπει να γίνει ενάντια στον Τρότσκι εκμετάλλευση του μη μπολσεβικισμού του", έγινε: "όμως παράλληλα δεν μπορούμε να ρίξουμε όλη την ευθύνη προσωπικά πάνω τους, όπως την ρίχνουμε στον Τρότσκι για τον μη μπολσεβικισμό του". Το δεύτερο πρόβλημα αυτής της μετάφρασης είναι οι σημειώσεις, που όχι απλά δεν βοηθάνε τον αναγνώστη, αλλά κάνουν τα κείμενα (και την ιστορία τους) ακατανόητα, προσπαθώντας να τους αφαιρέσουν την ουσία τους, που είναι η πάλη ενάντια τόσο στην γραφειοκρατικοποίηση του κόμματος και του κράτους, που ο Λένιν είχε διακρίνει πριν από οποιονδήποτε άλλο, όσο και προσωπικά στον κύριο πολιτικό εκφραστή της γραφειοκρατίας, τον Στάλιν.

Για το κομμάτι της Διαθήκης που είχε δημοσιευτεί στον Σπάρτακο, ακολουθήσαμε την μετάφραση αυτή (Απο την επανέκδοση "Σπάρτακος-Αριστερή αντιπολίτευση του ΚΚΕ, Κείμενα 1928" που έγινε το 1982 από τις εκδόσεις Ουτοπία). Το υπόλοιπο μεταφράστηκε από το αγγλικό κείμενο που υπάρχει στο site μας από τον Αλφόνσο Πάγκα.

Το εισαγωγικό σημείωμα του Β. Σακκάτου, το πήραμε από το φυλλάδιο "Παντελή Πουλιόπουλου: Τρότσκι, ένας μεγάλος του μαρξισμού", που εκδόθηκε γύρω στο 1993 από τον σύλλογο Παντελής Πουλιόπουλος.

Πηγή: <http://www.marxistsfr.org/ellinika/archive/lenin/works/1922/testamen/las...>